

04. Mutexy, monitory

ZOS 2013, L. Pešička

Semaforey

- Ošetření kritické sekce
 - ukázka – více nezávislých kritických sekcí
 - Synchronizace: Producent – konzument
 - možnost procesu zastavit se a čekat na událost
 - 2 události
 - buffer prázdný – čeká konzument
 - buffer plný – čeká producent
 - „uspání procesu“ – operace semaforu P
-

Problém spícího holiče – jen zadání (The barbershop problem)

Holičství

- čekárna s N křesly a holičské křeslo
- žádný zákazník – holič spí
- zákazník vstoupí
 - všechna křesla obsazena – odejde
 - holič spí – vzbudí ho
 - křesla volná – sedne si na jedno z volných křesel

Napsat program, koordinující činnost holiče a zákazníků

Je celá řada podobných synchronizačních úloh, cílem je pomocí synchronizačních mechanismů ošetřit úlohu, aby fungovala korektně a nedocházelo např. k vyhladovění ...

Literatura pro samostatnou práci

The Little Book of Semaphores
(Allen B. Downey)

kniha volně dostupná na netu:

<http://greenteapress.com/semaphores/>

Serializace: událost A se musí stát před událostí B

Vzájemné vyloučení: události A a B se nesmí stát ve stejný čas

Mutexy, monitory

- Mutexy, implementace
- Implementace semaforů
- Problémy se semaforem
- Monitory
 - Různé reakce na signal
- Implementace monitorů

Obsah další části přednášky

Mutexy

- Potřeba zajistit vzájemné vyloučení
 - chceme „spin-lock“ bez aktivního čekání
 - nepotřebujeme obecně schopnost semaforů čítat
- mutex – mutual exclusion
 - paměťový zámek

Mutex řeší vzájemné vyloučení a je k systému šetrnější než čistě aktivní čekání spin-lock, můžeme jej naimplementovat např. pomocí TSL instrukce a volání yield

Implementace mutexu – podpora jádra OS

Oblíbená instrukce TSL

```
mutex_lock:TSL R, mutex      ;; R:=mutex a mutex:=1
CMP R, 0                    ;; byla v mutex hodnota 0?
JE ok                       ;; pokud byla na OK
CALL yield                  ;; vzdáme se procesoru -
                           ;; naplánuje se jiné vlákno
JMP mutex_lock             ;; zkusíme znovu, později
ok: RET
```

Vzdát se CPU

```
mutex_unlock:
LD mutex, 0                ;; ulož 0 do mutex
RET
```

Implementace mutexu – volání yield

Šetří CPU

- volající se dobrovolně vzdává procesoru ve prospěch jiných procesů (vláken,...)
- jádro OS přesune proces mezi připravené a časem ho opět naplánuje
- použití – např. vzájemné vyloučení mezi vlákny stejného procesu
- lze implementovat jako knihovnu prog. jazyka

Moderní OS – semafony, mutexy

Moderní OS nám
dávají k dispozici
určitou množinu
synchronizačních
nástrojů, z nichž si
programátor vybírá

- obecné (čítající) semafony
 - obecnost
 - i pro řešení problémů meziprocesové komunikace

- mutexy
 - paměťové zámky, binární semafony
 - pouze pro vzájemné vyloučení
 - při vhodné implementaci efektivnější

Spin-lock (aktivní čekání)

- spin-lock – vhodný, pokud je čekání krátké a procesy běží paralelně

- není vhodné pro použití v aplikacích
 - aplikace – doba čekání se může velmi lišit

- obvykle se používá uvnitř jádra OS,
v knihovnách, ...

když víme, že
budeme čekat jen
krátce

Mutex x binární semafor

- Společné – použití pro vzájemné vyloučení
- Často se v literatuře mezi nimi příliš nerozlišuje
- Někdy jsou zdůrazněny rozdíly

Mutex

s koncepcí vlastnictví: • • •

Odemknout mutex může jen stejné vlákno/proces, který jej zamkl (!) • • •

uvědomte si,
kdy nám toto
může vadit

pamatovat si co znamená
pojem mutex s koncepcí
vlastnictví

Renetrantní mutex

- Stejně vlákno může získat několikrát zámek
- Stejně tolikrát jej musí zas odemknout, aby mohlo mutex získat jiné vlákno
- Viz: http://en.wikipedia.org/wiki/Reentrant_mutex

Na ukázkou různých variant: reentrantní mutex, futex, ...

Futex

- Userspace mutex, v Linuxu
- V kernel space: wait queue (fronta)
- V user space: integer (celé číslo, zámek)

- Vlákna/procesy mohou operovat nad číslem v userspacu s využitím atomických operací a systémové volání (které je drahé) jen pokud je třeba manipulovat s frontou čekajících procesů (vzbudit čekající proces, dát proces do fronty čekajících)
- Viz <http://en.wikipedia.org/wiki/Futex>

Vždy se řeší otázka rychlosti, ceny

Systémové volání je obvykle nákladná záležitost, proto snaha minimalizovat jejich počet

Dále bude ukázána obecná implementace semaforu a implementace semaforu s využitím mutexu

Implementace semaforu obecná – datové struktury

```
typedef struct {  
    int value;                // hodnota semaforu  
    struct process *list;     // fronta zablokovaných  
}                             // procesů
```

Zatímco předpokládáme, že hodnota semaforu je ≥ 0
pro vnitřní implementaci můžeme připustit i záporné
hodnoty (udávají počet blokovaných procesů)

Implementace semaforu obecná - P

```
P (semaphore s) {  
    s.value--;  
    if (s.value < 0)  
        blokuj(s.list);  
}
```

blokuj – zablokuje volající proces, zařadí jej do fronty
čekajících na daný semafor s.list

Implementace semaforu obecná - V

```
V (semaphore s) {  
    s.value++;  
    if (s.value <= 0)  
        if (s.list != NULL) { // někdo spí nad S  
            vyjmi_z_fronty(p);  
            vzbud (p);      // blokováný -> příprav.  
        }  
}
```

Semaforey implementace s využitím mutexu

- S každým semaforem je sdruženo:
- celočíselná proměnná **s.c**
 - pokud může nabývat i záporné hodnoty
 - |s.c| vyjadřuje počet blokováných procesů
- binární semafor **s.mutex**
 - vzájemné vyloučení při operacích nad semaforem
- seznam blokováných procesů **s.L**

Seznam blok. procesů

- Proces, který nemůže dokončit operaci P bude zablokován a uložen do seznamu procesů s.L blokovaných na semaforu s

 - Pokud při operaci V není seznam prázdný
 - vybere ze seznamu jeden proces a odblokuje se
-

Uložení datové struktury semafor

- semafony v jádře OS
 - přístup pomocí služeb systému

 - semafony ve sdílené paměti
-

Popis implementace

```
type semaphore = record
  m: mutex;      // mutex pro přístup k semaforu
  c: integer;    // hodnota semaforu
  L: seznam procesu
end
```


Popis implement. – operace P

```
P(s): mutex_lock(s.m);
      s.c := s.c - 1;
      if s.c < 0 then
        begin
          zařad' volající proces do seznamu s.L;
          označ volající proces jako "BLOKOVANY";
          naplánuj některý připravený proces;
          mutex_unlock(s.m);
          přepni kontext na naplánovaný proces
        end
      else
        mutex_unlock(s.m);
```


Popis implement. – operace V

```
V(s): mutex_lock(s.m);  
      s.c := s.c + 1;  
      if s.c <= 0 then  
        begin  
          vyber a vyjmi proces ze sez. s.L;  
          odblokuj vybraný proces  
        end;  
      mutex_unlock(s.m);
```


Popis implementace

- Pseudokód
 - Skutečná implementace řeší i další detaily
 - Organizace datových struktur
 - Pole, seznamy, ...
 - Kontrola chyb
 - Např. jeli při operaci V záporné s.c a přitom s.L je prázdné
-

Popis implementace

- Implementace v jádře OS
 - Obvykle používá aktivní čekání (spin-lock nad s.mutex)
 - Pouze po dobu operace nad obecným semaforem – max. desítky instrukcí - efektivní

Mutexy vs. semaforey

- Mutexy – vzájemné vyloučení vláken v jednom procesu
 - Např. knihovní funkce
 - Často běží v uživatelském režimu
- Obecné semaforey – synchronizace mezi procesy
 - Implementuje jádro OS
 - Běží v režimu jádra
 - Přístup k vnitřním datovým strukturám OS

Problémy se semaforem

- primitiva P a V – použita kdekoli v programu
- Snadno se udělá chyba
 - Není možné automaticky kontrolovat při překladu

Chyby – přehození P a V

Přehození P a V operací nad mutexem:

1. V()
2. kritická sekce
3. P()

Důsledek – více procesů může vykonávat kritickou sekci současně

Chyby – dvě operace P

1. P()
2. Kritická sekce
3. P()

Důsledek - deadlock

Chyby – vynechání P, V

- Proces vynechá P()
- Proces vynechá V()
- Vynechá obě

Důsledek – porušení vzájemného vyloučení nebo deadlock

Monitory

- Snaha najít primitiva vyšší úrovně, která zabrání části potenciálních chyb
- Hoare (1974) a Hansen (1973) nezávisle na sobě navrhli vysokoúrovňové synchronizační primitivum nazývané monitor
- Odlišnosti v obou návrzích

Monitor

- Monitor – na rozdíl od semaforů
– jazyková konstrukce
- Speciální typ modulu, sdružuje data a procedury, které s nimi mohou manipulovat
- Procesy mohou volat proceduru monitoru, ale nemohou přistupovat přímo k datům monitoru

Monitor

- V monitoru může být v jednu chvíli AKTIVNÍ pouze jeden proces

 - Ostatní procesy jsou při pokusu o vstup do monitoru pozastaveny
-

Terminologie OOP

- Snaha chápat kritickou sekci jako přístup ke sdílenému objektu
 - Přístup k objektu pouze pomocí určených operací – metod
 - Při přístupu k objektu vzájemné vyloučení, přístup po jednom
-

Monitory

příklad se vztahuje k syntaxi Pascalu, tak jak monitor implementoval např. sw Baci

- Monitor – Pascalský blok podobný proceduře nebo funkci
- Uvnitř monitoru definovány proměnné, procedury a funkce
- Proměnné monitoru – nejsou viditelné zvenčí
 - Dostupné pouze procedurám a funkcím monitoru
- Procedury a funkce – viditelné a volatelné vně monitoru

Příklad monitoru

```
monitor m;  
  var proměnné ...  
      podmínky ...  
  
  procedure p; { procedura uvnitř monitoru }  
  begin  
    ...  
  end;  
begin  
  inicializace;  
end;
```

Příklad

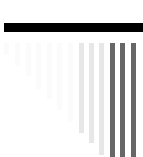
- Použití pro vzájemné vyloučení

```
monitor m;           // příklad – vzájemné vyloučení
var x: integer;
procedure inc_x;     { zvětší x }
begin
    x:=x+1;
end;
function get_x: integer; { vrací x }
begin
    get_x:=x
end
begin
    x:=0
end; { inicializace x };
```


Problém dosavadní definice

- Výše uvedená definice (částečná) – dostačuje pro vzájemné vyloučení
- ALE nikoliv pro synchronizaci – např. řešení producent/konzument
- Potřebujeme mechanismus, umožňující procesu se pozastavit a tím uvolnit vstup do monitoru
- S tímto mechanismem jsou monitory úplné

Synchronizace procesů v monitoru

- Monitory – speciální typ proměnné nazývané podmínka (condition variable)
- Podmínky
 - definovány a použity pouze uvnitř monitoru
 - Nejsou proměnné v klasickém smyslu, neobsahují hodnotu
 - Spíše odkaz na určitou událost nebo stav výpočtu (mělo by se odrážet v názvu podmínky)
 - Představují frontu procesů, které na danou podmínku čekají

Operace nad podmínkami

- Definovány 2 operace – wait a signal

C.wait

- Volající bude pozastaven nad podmínkou C
- Pokud je některý proces připraven vstoupit do monitoru, bude mu to dovoleno

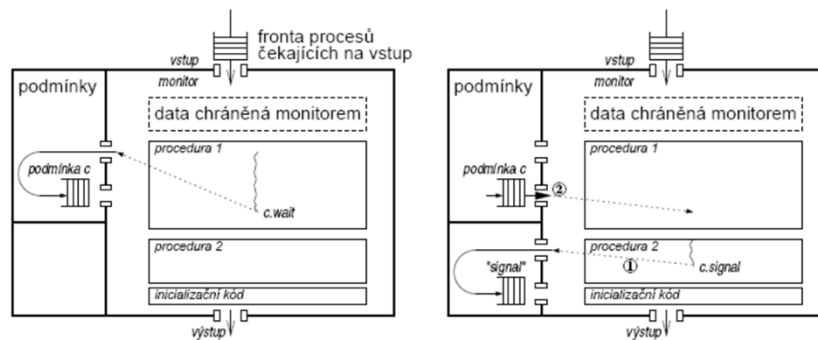

Operace nad podmínkami

C.signal

- Pokud existuje 1 a více procesů pozastavených nad podmínkou C, reaktivuje jeden z pozastavených procesů, tj. bude mu dovoleno pokračovat v běhu uvnitř monitoru
- Pokud nad podmínkou nespí žádný proces, nedělá nic ☺
 - Rozdíl oproti semaforové operaci V(sem), která si “zapamatuje”, že byla zavolána

Schéma monitoru

Problém s operací signal

- Pokud by signál pouze vzbudil proces, běžely by v monitoru dva
 - Vzbuzený proces
 - A proces co zavolal signal
- ROZPOR s definicí monitoru
 - V monitoru může být v jednu chvíli aktivní pouze jeden proces
- Několik řešení

Řešení reakce na signal

Hoare

- proces volající c.signal se pozastaví
- Vzbudí se až poté co předchozí reaktivovaný proces opustí monitor nebo se pozastaví

Hansen

- Signal smí být uveden pouze jako **poslední** příkaz v monitoru
 - Po volání signal musí proces opustit monitor
-

Jak je to v BACI?

Monitory podle Hoara

Waitc (cond: condition)

Signalc (cond: condition)

- semantika dle Hoara

Waitc (cond: condition, prio: integer)

- Čekajícímu je možné přiřadit prioritu
 - Vzbuzen bude ten s nejvyšší prioritou
Nejvyšší priorita – nejnižší číslo prio
-

Monitory v jazyce Java

- Existují i jiné varianty monitorů, např. zjednodušené monitory s primitivy wait a notify v jazyce Java a dalších
- S každým objektem je sdružen monitor, může být i prázdný
- Metoda nebo blok patřící do monitoru označena klíčovým slovem synchronized

Monitory - Java

```
class jméno {  
    synchronized void metoda() {  
        ....  
    }  
}
```


Monitory - Java

- S monitorem je sdružena jedna podmínka, metody:
- wait() – pozastaví volající vlákno
- notify() – označí jedno spící vlákno pro vzbuzení, vzbudí se, až volající opustí monitor (x c.signal, které pozastaví volajícího)
- notifyAll() – jako notify(), ale označí pro vzbuzení všechna spící vlákna

Monitory - Java

- Pozn. Jde vlastně o třetí řešení problému, jak ošetřit volání signal
- Čekající může běžet až poté, co proces volající signál opustí monitor

Monitory Java – více podmínek

- Více podmínek, může nastat následující (x od Hoarovských monitorů)
- Pokud se proces pozastaví, protože proměnná B byla false, nemůže počítat s tím, že po vzbuzení bude B=true

Více podmínek - příklad

- 2 procesy, nastalo zablokování:

- P1: if not B1 then c1.wait;
- P2: if not B2 then c2.wait;

Oba se zablokují
na svých
podmínkách

- Proces např. P3 běžící v monitoru způsobí splnění obou podmínek a oznámí to pomocí

- If B1 then c1.notify;
- If B2 then c2.notify;

Další proces
zavolá 2x notify

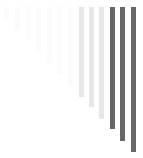
Více podmínek - příklad

- Po opuštění monitoru se vzbudí P1
- Proces1 způsobí, že B2=false
- Po vzbuzení P2 bude B2 false, i když by logicky předpokládal, že tomu tak není
- Volání metody wait by mělo být v cyklu (x od Hoarovských)
- While not B do c.wait;

Java – volatile proměnné

- poznámka
- Vlákno v Javě si může vytvořit soukromou pracovní kopii sdílené proměnné
- Zapíše zpět do sdílené paměti pouze při vstupu/výstupu z monitoru
- Pokud chceme zapisovat proměnnou při každém přístupu – deklarovat jako volatile

Shrnutí - monitorů

- Základní varianta – Hoarovské monitorů
 - V reálných prog. jazycích varianty
 - Prioritní wait (např. BACI)
 - Primitiva wait a notify (Java, Borland Delpi)
 - Výhoda monitorů
 - Automaticky řeší vzájemné vyloučení
 - Větší odolnost proti chybám programátora
 - Nevýhoda
 - Monitorů – koncepce programovacího jazyka, překladač je musí umět rozpoznat a implementovat
-

Práce s vlákny v C

- Některé myšlenky i v rozhraní LINUXu pro práci s vlákny
 - Úsek kódu ohraničený
 - `pthread_mutex_lock(m)` ..
`pthread_mutex_unlock(m)`
 - Uvnitř lze používat obdobu podmínek z monitorů
-

Práce s vlákny v C

- `pthread_cond_wait(c, m)` - atomicky odemkne `m` a čeká na podmínku
 - `pthread_cond_signal(c)` - označí 1 vlákno spící nad `c` pro vzbuzení
 - `pthread_cond_broadcast(c)` - označí všechna vlákna spící nad `c` pro vzbuzení
-

Řešení producent/konzument pomocí monitoru

Monitor ProducerConsumer
var
 f, e: condition;
 i: integer;

```

procedure enter;
begin
  if i=N then wait(f);    { pamět je plná, čekám }
  enter_item;           { vlož položku do bufferu }
  i:=i+1;
  if i=1 then signal(e); { první položka => vzbudím konz. }
end;

procedure remove;
begin
  if i=0 then wait(e);   { pamět je prázdná => čekám }
  remove_item;          { vyjmi položku z bufferu }
  i:=i-1;
  if i=N-1 then signal(f); { je zase místo }
end;

```

Inicializační sekce

```

begin
  i:=0; { inicializace }
end
end monitor;

```

{ A vlastní použití monitoru dále: }

```
begin                // začátek programu
  cobegin
    while true do   { producent }
      begin
        produkuje zaznam;
        ProducerConsumer.enter;
      end {while}
      ||
      while true do { konzument }
        begin
          ProducerConsumer.remove;
          zpracuj zaznam;
        end {while}
      coend
    end.
```

Implementace monitorů pomocí semaforů

- Monitory musí umět rozpoznat překladač programovacího jazyka
- Přeloží je do odpovídajícího kódu
- Pokud např. OS poskytuje semaforey může je využít pro implementaci monitoru

Co musí implementace zaručit

1. Běh procesů v monitoru musí být vzájemně vyloučen (pouze 1 aktivní v monitoru)
2. Wait musí blokovat aktivní proces v příslušné podmínce
3. Když proces opustí monitor, nebo je blokován podmínkou AND existuje >1 procesů čekajících na vstup do monitoru => musí být jeden z nich vybrán

Implementace monitoru

- Existuje-li proces pozastavený jako výsledek operace signal, pak je vybrán
 - Jinak je vybrán jeden z procesů čekajících na vstup do monitoru
4. Signal musí zjistit, zda existuje proces čekající nad podmínkou
 - Ano –aktuální proces pozastaven a jeden z čekajících reaktivován
 - Ne – pokračuje původní proces

Implementace monitoru

Semaforey

```
m = 1; // chrání přístup do monitoru
u = 0; // pozastavení procesu při signal()
w[i] = 0; // pozastavení při wait()
// pole t semaforů, kolik je podmínek
```

Čítače

```
ucnt = 0; // počet pozastavení pomocí signal
wcnt[i] // počet pozastavených na dané
// podmínce voláním wait
```


Vstup do monitoru, výstup z monitoru

Každý proces vykoná následující kód

```
P(m); // vstup – zamkne semafor
... // tělo procedury v monitoru
// výstupní kód
if ucnt > 0 then // byl někdo zablokovaný
    V(u); //že volal signal? Ano – pustíme ho
else // jinak pustíme další
    V(m); // proces do monitoru
```


Implementace volání c.wait()

```
wcnt [i] = wcnt [i] + 1;  
if ucnt > 0 then           // někdo bude pokračovat  
    V(u);                  // blokový na signál  
else                        // nebo ze vstupu  
    V(m);  
P(w[i]);                   // čekáme na podmínce  
wcnt [i] = wcnt [i] - 1;  // čekání skončilo
```


Implementace volání c.signal()

```
ucnt = ucnt + 1;  
If wcnt [i] > 0 then      // někdo čekal nad ci  
begin  
    V(w[i]);              // pustíme čekajícího  
    P(u);                 // sami čekáme  
end;  
ucnt = ucnt-1;           // čekání skončilo
```
